

การศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์

นางสาว วิชาภรณ์ อัจฉาภา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-649-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018713 117163657

AN ANALYTICAL STUDY OF MODERN THAI SONGS BY SUNTARAPORN

Miss Watcharaporn Ajharn

A Thesis Submitted in Partial Fullfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-581-649-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์
โดย นางสาววิชราภรณ์ อาจหาญ
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ เกรียงไกรเพชร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... *พ. วิชรา* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชราภัก)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *ส.ส. ๕๕* ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์วัชร รมะนันท์)
..... *สุวิทย์ รัตนกุล* อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ เกรียงไกรเพชร)
..... *อ. ๑๓๓ กิ่ง* กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์)
..... *ก. กิ่ง อามระดิษ* กรรมการ
(อาจารย์ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วิทยานิพนธ์ วิชา : การศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยล้ากลของสุนทรภรณ์ (AN ANALYTICAL STUDY OF MODERN THAI SONGS BY SUNTARAPORN) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, 270 หน้า. ISBN 974-581-649-3

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาวิเคราะห์ บทเพลงไทยล้ากลของสุนทรภรณ์

จากผลงานเพลงที่ตีพิมพ์รวมเล่มระหว่าง พ.ศ. 2507 - 2514 จำนวน 568 เพลง เพื่อศึกษาลักษณะ เนื้อหา รูปแบบ การใช้ภาษา ที่คั่นคัตของผู้แต่งและคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง

ผลการศึกษาลงสรุปได้ว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทเพลงไทยล้ากลของสุนทรภรณ์เป็นเพลงรัก ระหว่างชายและหญิง นอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี เพลงปลุกใจและสดุดี เพลงสถาปนการศึกษาและเพลงประจำจังหวัด เพลงที่เกี่ยวกับเทศกาลประเพณี เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชน และเพลงเบ็ดเตล็ด

บทเพลงยึดรูปแบบการใช้บทกวีนิพนธ์ขนาดสั้น มีทั้งการใช้สัมผัสคล้องจองตามแบบร้อยกรองแบบฉบับ และที่ใช้สัมผัสคล้องจองแบบพิเศษที่มีลักษณะสอดคล้องกับทำนองเพลงหนึ่ง ๆ

การใช้ถ้อยคำในบทเพลงไทยล้ากลของสุนทรภรณ์ มีลักษณะประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำ ในทำนองเดียวกันกับการใช้ถ้อยคำในบทกวี เช่น การใช้คำภาษากรวิ การเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสอักษร การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การหลกคำ และการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ส่วนการใช้สำนวน และการใช้ภาพพจน์แบบต่าง ๆ ก็ช่วยให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพตามบทเพลง ที่คั่นคัตของผู้แต่งที่พบในบทเพลง ได้แก่ ที่คั่นคัตที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความรัก ธรรมชาติ ชีวิต คติธรรมและคุณธรรม สตรี และที่คั่นคัตที่เกี่ยวกับความเป็นไทย คุณค่าที่พบในบทเพลงได้แก่ คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ คุณค่าทางด้านสุนง อารมณ์ คุณค่าทางด้านความรู้ และคุณค่าทางด้านคติธรรม

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา วรรณคดีไทย
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต *Donk Oen*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Ray Kiatmanee*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม -

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

##C010088 : MAJOR THAI

KEY WORD : MODERN THAI SONGS/SUNTARAPORN

WATCHARBORN AJHARN : AN ANALYTICAL STUDY OF MODERN THAI SONGS BY
SUNTARAPORN. THESIS ADVISOR: ASST.PROF.SUVANNA KRIENGKRAIPETCH,
Ph.D. 270 pp. ISBN 974-581-649-3

The purpose of this thesis to study analytically 568 of Suntaraporn's modern Thai songs,,which were published during the year 1964-1971, in terms of its content, form, the use of language, the composer's attitudes and its values in various aspects.

From the study, it can be concluded that the content of most of Suntaraporn's songs is mainly concerned with love between a man and a woman. The others include songs about nature, songs extracted from or based on Thai literature, songs motivating the awareness of patriortism, songs for ecademic institutions and provinces, songs about festivities, songs for juveniles and miscellaneous songs. These songs were customarily composed in the form of short poem. The poetic constraints devised in the songs are either traditional or specifically corresponding to a particular song.

The words selection in Suntaraporn's songs is very elaborated and similar to that in poetic works in terms of the used of poetic words, vowel and consonant rhymes, compounds, repetition, synonyms and onomatopoeia.

The use of ideomatic expressions and imagery assists the listener to clearly create imagination. The songs also show the composer's attitudes towards traditional beliefs, love, nature, life, morals, women and national pride. Finally, Suntaraporn's songs are rich in poetic, imotional, informative and didactic values.

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา วรรณคดีไทย
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต *วิมล อมา*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Prof. Suwan Kraipetch*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ เกียรติโกรเพ็ชร อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้แก่ ผู้วิจัย ตลอดจนศาสตราจารย์วัชร รมะนันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์ และ อาจารย์โกศลรุ่ง อามระดิช ที่กรุณาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูก ขอขอบคุณอาจารย์จักรพันธ์ โปษยกฤต คุณวัลลภศิริ สดประเสริฐ อาจารย์พรพรมาไพ ดวงดี อาจารย์จรรุวรรณ ชล- ประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัญญา ภัทรราชัย อาจารย์ ดร. เสาวณิต วิงวอน และอาจารย์ อีกหลายท่านที่มีได้เอื้อนามในที่นี้ ที่เป็นกำลังใจให้ข้อคิดอันเป็นพลังในการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ

ขอบคุณพี่น้องสกุลอาจหาญ อันได้แก่ คุณวีรยุทธ คุณมนัสศิริ คุณภุษา คุณสุกธิดา คุณจิรนนท์ และคุณวีรชัย ผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขที่ได้ให้ความช่วยเหลือตลอดมา รวมทั้ง น.ศ. สราวุธ สารภักดิ์ ร.ท. ขจรศักดิ์ พ่วงจินดา คุณวรรณ อังอำนาจศิริ และอาจารย์สุพงศ์ ตั้งเคียงศิริศิลป์ และขอใจน้อง ๆ ชมรมดนตรีไทย สวม. ที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยสำนึกในพระคุณของ "สุนทรภรณ์" อันได้แก่ครูเฮื้อ สุนทรสนาน และคณะ ที่ได้สร้างคามงดงามทาง "คีตศิลป์" และ "วรรณศิลป์" อันทรงคุณค่าไว้เป็นแบบ อย่างแก่คนรุ่นหลัง

วิชรภรณ์ อาจหาญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1	
บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
วิธีดำเนินงานวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	8
2	
ประวัติความเป็นมา ลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบเพลงไทยสากลของ สุนทราภรณ์	10
ประวัติความเป็นมาของบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์	10
1. การคลี่คลายของเพลงไทย	10
2. กำเนิดของเพลงไทยสากล	15

3. ประวัติวงดนตรีสุนทราภรณ์	24
ลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์	41
1. เนื้อหา	42
1.1 เพลงรัก	42
1.1.1 เพลงรักที่กล่าวถึงความรักที่ผิดหวัง	42
1.1.2 เพลงรักที่กล่าวถึงความรักที่สมหวัง	46
1.1.3 เพลงรักที่กล่าวรำพันความรัก ขอความรัก หรือชมโฉมคนรัก.....	48
1.2 เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ	51
1.2.1 เพลงบรรยายสภาพธรรมชาติทั่ว ๆ ไป ..	51
1.2.2 เพลงบรรยายธรรมชาติ และ อารมณ์ที่สอดคล้องกัน	53
1.2.2.1 บรรยายธรรมชาติที่ทำให้เกิด อารมณ์โศกเศร้าหรือหม่นหมอง	55
1.2.2.2 บรรยายธรรมชาติที่มีลักษณะ แปรปรวนจากปกติ	57
1.2.3 เพลงที่มีเนื้อหาบรรยายธรรมชาติของสถานที่ แห่งใดแห่งหนึ่ง	58
1.3 เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี	59
1.3.1 เพลงที่มีเนื้อหาตรงตามวรรณคดีไทยตอนใด ตอนหนึ่ง	59
1.3.2 เพลงที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับวรรณคดีไทยตอน ใดตอนหนึ่ง	62
1.3.3 เพลงที่มีเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากเนื้อความ ในวรรณคดี	64

1.4	เพลงปลุกใจ และ สดุดี	71
1.4.1	เพลงปลุกใจ	71
1.4.2	เพลงสดุดี	73
1.5	เพลงประจำสถาบันการศึกษา และ เพลงประจำจังหวัด	75
1.5.1	เพลงที่เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา	75
1.5.1.1	เพลงมหาวิทยาลัย	75
1.5.1.2	เพลงโรงเรียนเหล่าทัพต่าง ๆ	78
1.5.2	เพลงประจำจังหวัดต่าง ๆ	80
1.6	เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทศกาล และ ประเพณีต่าง ๆ	83
1.7	เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชน	86
1.8	เพลงเบ็ดเตล็ด	87
1.8.1	เพลงคติธรรม และ ปรัชญาชีวิต	87
1.8.2	เพลงสะท้อนสังคม	88
2.	รูปแบบ	90
2.1	การใช้ฉันทลักษณ์ตามแบบร้อยกรองแบบฉบับ	91
2.1.1	การใช้ฉันทลักษณ์แบบกลอนแปด	92
2.1.2	การใช้ฉันทลักษณ์แบบกลอนหก	93
2.1.3	การใช้ฉันทลักษณ์แบบกลอนบทละคร	93
2.2	การใช้ฉันทลักษณ์พิเศษที่มีลักษณะสอดคล้องกับทำนอง เพลงหนึ่ง ๆ	94
3.	การใช้ภาษาในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์.....	97
	การใช้ถ้อยคำ	97
1.	การใช้คำภาษาทวิ	98
1.1	การใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ	98

1.2	การใช้ค่าบางค่าตามแบบทวีคูณเท่า ๆ	101
2.	การเล่นค่าที่มีเสียงสัมผัส	103
2.1	สัมผัสสระ	103
2.1.1	สัมผัสสระชนิดกัน 2 คำ	103
2.1.2	สัมผัสสระชนิดกัน 3 คำ	104
2.1.3	สัมผัสสระโดยมีคำอื่นคั่นกลางคำเดียว	104
2.1.4	สัมผัสสระโดยมีคำอื่นคั่นกลาง 2 คำ	105
2.2	สัมผัสอักษร	106
2.2.1	สัมผัสอักษรชนิดกัน 2 คำ	106
2.2.2	สัมผัสอักษรชนิดกัน 3 คำ	106
2.2.3	สัมผัสอักษรชนิดกัน 4 คำ	107
2.2.4	สัมผัสอักษรโดยมีคำอื่นมาคั่น 1 คำ	108
2.2.5	สัมผัสอักษรโดยมีคำอื่นมาคั่น 2 คำ	108
2.2.6	สัมผัสอักษรชนิดกัน 2 คู่	109
3.	การใช้คำซ้อน	110
4.	การใช้คำซ้ำ	115
5.	การใช้คำหลาก	117
6.	การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ	121
6.1	เสียงที่เกิดจากมนุษย์	121
6.2	เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี	122
6.3	เสียงที่เกิดจากสัตว์	123
6.4	เสียงที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ	123
	การใช้สำนวน	124
1.	การใช้สำนวนเดิม	125
2.	การใช้สำนวนที่ดัดแปลงมาจากสำนวนเดิม	128

2.1	สำนวนที่ดัดแปลงโดยการเติมคำ	129
2.2	สำนวนที่ดัดแปลงโดยการเปลี่ยนแปลงคำหรือข้อความ บางส่วน	130
3.	การใช้สำนวนที่ดัดแปลงจากสำนวนในวรรณคดีไทย	133
4.	การใช้สำนวนที่สร้างขึ้นใหม่	136
	การใช้ภาพพจน์	138
1.	ภาพพจน์แบบอุปมา (simile)	140
2.	ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ (metaphor)	143
3.	ภาพพจน์แบบอุปคลาธิษฐาน (personification)	146
4.	ภาพพจน์แบบอติพจน์ (hyperbole)	149
4.	ทัศนคติของผู้แต่งและคุณค่าด้านต่าง ๆ ในบทเพลงไทยสากลของ สุนทราภรณ์	154
	ทัศนคติของผู้แต่งที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ ..	154
1.	ทัศนคติที่เกี่ยวกับความเชื่อ	155
1.1	เชื่อเรื่องเวรกรรมและบาปบุญ	155
1.2	เชื่อเรื่องชาติภพ	157
1.3	เชื่อเรื่องบพเพสันนิวาส วรรณานาและพรหมลิขิต	157
2.	ทัศนคติเกี่ยวกับความรัก	159
2.1	ผู้มีความรักต้องฮึดมันจริงใจ ซื่อตรงในรักเดียว	159
2.2	ความรักคือความต้องการที่จะได้อยู่ใกล้ชิดกับคนที่รัก ..	160
2.3	ความรักไม่ยั่งยืน	161
2.4	ความรักที่ทำให้เกิดความทุกข์ ร้อนรุ่มในจิตใจ	162
2.5	ความรักระหว่างชายหญิงกับความรักระหว่างพี่น้อง ...	162
3.	ทัศนคติเกี่ยวกับธรรมชาติ	164

4.	ทัศนคติเกี่ยวกับชีวิต	165
4.1	มองชีวิตเป็นอนิจจัง	165
4.2	อย่ามัวพะวงกับความทุกข์ความเศร้า ตั้งต้นใหม่เพื่อวัน หน้าที่มีความสุข	166
4.3	ไม่ควรทอดทิ้งในชีวิตและต้องต่อสู้เพื่อความสำเร็จ ...	166
5.	ทัศนคติเกี่ยวกับคตินิยมและคุณธรรม	166
5.1	ควรทำความดีในยามที่มีชีวิตอยู่	166
5.2	ควรปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและประเพณี	167
6.	ทัศนคติเกี่ยวกับสตรี	167
6.1	สตรีควรมีความงามและความดีประกอบกัน	167
6.2	ควรซื้อสิ่งของสงวนภาษีไว้ให้ชายคนรักแต่เพียงผู้เดียว	168
6.3	ต้องระวังรักษาพรหมจรรย์เพื่อมิให้ใครดูถูกว่าเป็นหญิง ไร้ค่า	168
7.	ทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไทย	168
7.1	เทอดทูนชาติและเอกราช	169
7.2	ความภูมิใจในความเป็นไทยและผืนแผ่นดินไทย	169
7.3	ชื่นชมในวัฒนธรรมไทย	169
	คุณค่าด้านต่าง ๆ ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์	170
1.	คุณค่าด้านวรรณศิลป์	171
2.	คุณค่าด้านสนองอารมณ์	173
3.	คุณค่าด้านให้ความรู้	174
3.1	ความรู้เกี่ยวกับชื่อของพันธุ์ไม้และสัตว์ชนิดต่าง ๆ ...	175
3.2	ความรู้เกี่ยวกับชื่อตัวละครและสถานที่ในวรรณคดี ...	175
3.3	ความรู้เกี่ยวกับสถานที่	176
3.4	ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและเทศกาลที่สำคัญของไทย .	177

4.	คุณค่าด้านคติธรรม	178
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	180
	บรรณานุกรม	184
	ภาคผนวก	192
	ผนวก ก รายชื่อบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ที่นำมาศึกษา ..	193
	ผนวก ข ชีวิต และ ผลงานของ เอื้อ สุนทรสนาน	223
	ผนวก ค ชีวิต และ ผลงานของ แก้ว อัจฉริยะกุล	227
	ผนวก ง ชีวิต และ ผลงานของ สุรัฐ พุกกะเวส	230
	ผนวก จ ชีวิต และ ผลงานของ ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ	231
	ผนวก ฉ ชีวิต และ ผลงานของ วิชัย โกกิลกนิษฐ	232
	ผนวก ช ชีวิต และ ผลงานของ ช่อม ปัญจพรรค	233
	ผนวก ซ ชีวิต และ ผลงานของ สมศักดิ์ เทพานนท์	234
	ผนวก ฌ ชีวิต และ ผลงานของ เอิบ ประไพเพลงประสม	235
	ผนวก ฎ ชีวิต และ ผลงานของ สวัสดิ์ ชงศรีเจริญ	236
	ผนวก ฏ ชีวิต และ ผลงานของ ทวีป วรดิลก	237
	ผนวก ฐ ชีวิต และ ผลงานของ สุคนธ์ พรพิรุณ	238
	ผนวก รุ บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ที่นำมาวิเคราะห์	239